

Konspirationsteorier **En handbok**

Stephan Lewandowsky
John Cook

Författare:

Stephan Lewandowsky, School of Psychological Science, University of Bristol,
School of Psychological Science, University of Western Australia, och
CSIRO Oceans and Atmosphere, Hobart, Tasmania, Australia

John Cook, Climate Change Communication Research Hub, Monash University
Center for Climate Change Communication, George Mason University

The Conspiracy Theory Handbook publicerades i mars 2020 och utkom på svenska i januari 2022. För mer information, besök <http://sks.to/conspiracy>

Grafisk formgivning: Wendy Cook

Översättning: Lotten Kalenius, Vetenskap och Folkbildning

With thanks to the COST Action COMPACT (Comparative Analysis of Conspiracy Theories).

Citera som:

Lewandowsky, S., & Cook, J. (2020). *The Conspiracy Theory Handbook*.

Tillgänglig här <http://sks.to/conspiracy>

Att skilja mellan verkliga konspirationer och konspirationsteorier

Verkliga konspirationer existerar. Volkswagen konspirerade när de förfalskade sina utsläppstester för dieselmotorer. Nationella säkerhetsmyndigheten i USA spionerade i hemlighet på vanliga internetanvändare. Tobaksindustrin duperade allmänheten om rökningens skadliga hälsoeffekter. Dessa konspirationer avslöjades tack vare interna företagsdokument, utredningar av myndigheter eller av visseblåsare.

Konspirationsteorier har däremot en tendens att bestå över tid, även när trovärdiga bevis saknas. Konspirationsteorier grundas på en uppsjö av tankemönster som man vet är opålitliga för att förstå verkligheten. Vanligtvis understöds inte konspirationsteorier av argument och bevis som klarar faktagranskning, men det hindrar dem inte från att frodas. Till exempel kvarstår den vitt spridda uppfattningen att terroristattacker mot USA den 11 september 2001 var ett "insiderjobb".¹ Ännu ett exempel är att en betydande majoritet av amerikaner fortfarande, många decennier senare, tror att regeringen mörkat sanningen om mordet på president John F Kennedy 1963.²

Konspirationsteorier skadar samhället på många sätt, exempelvis så försvagar konspirationsteorier människors vilja att engagera sig i den politiska debatten eller att ta ett eget ansvar för att reducera klimatpåverkan.³ För att minska dessa skadeverkningar hjälper *Konspirationsteorier - En handbok* dig att förstå varför konspirationsteorier är så populära, förklarar hur du kan känna igen tecken på konspiratoriskt tänkande, och listar effektiva debunkningsstrategier ("debunka" – "avslöja/säga sanningen om").

Vanligtvis understöds inte konspirationsteorier av argument och bevis som klarar faktagranskning, men det hindrar dem inte från att frodas.

Konventionellt tänkande kontra konspiratoriskt tänkande

Verkliga konspirationer existerar, men de uppdagas sällan genom konspirationsteoretiska metoder.

Snare uppdagas de genom konventionellt tänkande – en sund skepsis mot officiella redogörelser tillsammans med ett omsorgsfullt vägande för och emot av tillgängliga bevis, och en strävan efter konsekvens.⁴

Som motsats karakteriseras konspirationstänkande av extrem skepsis mot all information som inte passar teorin, övertolkningar av fakta som stödjer konspirationsteorin, och självmotsägelser.

Konventionellt tänkande	Konspiratoriskt tänkande
Sund skepsis	Hyperkritiskt tänkande
Mottaglighet för fakta och bevis	Faktaresistent
Strävan efter konsekvens	Självmotsägande

Verklig konspiration	Inbillad konspiration
----------------------	-----------------------

Varför är konspirationsteorier populära?

Många saker kan bidra till att människor tror på och delar konspirationsteorier.⁵

Det är mer sannolikt att människor förespråkar och sprider konspirationsteorier om de känner sig maktlösa eller sårbara.

Känsla av maktlöshet

Människor som känner sig maktlösa eller sårbara löper större risk att tro på och sprida konspirationsteorier.⁶ Detta kan ses på internetforum där människors upplevelse av hot är starkt kopplad till att föreslå konspirationsteorier.⁷

Förklara osannolika händelser

Av samma anledning får mycket osannolika händelser gärna konspiratoriska förklaringar.¹⁰ Konspirationsteorier fungerar som en överlevnadsstrategi för att hantera osäkerhet.

Hantera hot

Konspirationsteorier låter människor hantera hotfulla händelser genom att lägga skulden på olika konspiratörer.⁸ Människor har svårt att acceptera att "stora" händelser (till exempel prinsessan Dianas död 1997) kan ha mer rimliga förklaringar (rattfylleri). En konspirationsteori tillfredsställer ett behov: en "stor" händelse måste ha en större förklaring, som att brittiska underrättelsetjänsten konspirerade att mörda prinsessan Diana.⁹

Bestrida konventionell politik

Konspirationsteorier går ofta stick i stäv med konventionella politiska tolkningar.¹¹ Konspiratoriska grupper använder ofta ett sådant narrativ för att hävda minoritetsstatus.

Sociala medier blåser upp konspirationsteorier

Sociala medier har skapat en värld där varje individ potentiellt kan nå lika många människor som traditionell media.¹² Frånvaron av traditionella grindvakter är en anledning till varför felaktig information sprids mer och snabbare på internet än saklig och korrekt information¹³. Desinformation drivs dessutom ofta på av fejkkonton och "bottar"¹⁴. Konspirationsteoretiker är också mer benägna att "gilla" och dela konspiratoriska inlägg på sociala medier som Facebook.¹⁵ En aktuell analys av tweets om Zikaviruset visade att de konspiratoriska inläggen var mer än dubbelt så många som debunkningar.¹⁶

Varför konspirationsteorier är skadliga

Bara att exponeras för en konspirationsteori kan få skadliga konsekvenser, även för de som inte förespråkar teorin.^{3,17,18,19,20,21} Så medförde en konspirationsteori – om att arbetslöshetsstatistik manipuleras av politiker – ett minskat förtroende för statliga myndigheter och institutioner, inklusive sådana som inte hade med konspirationsteorin att göra, som lokala skolor eller andra myndigheter.¹⁷

Taktiska konspirationsteorier

Konspirationsteorier uppstår inte alltid på grund av en uppriktig men felaktig uppfattning. De kan skapas medvetet eller blåsas upp av strategiska, politiska anledningar. Det finns exempelvis bevis för att den ryska regeringen under 2000-talet bidragit till att sprida olika politiska konspirationsteorier i väst.^{22,23}

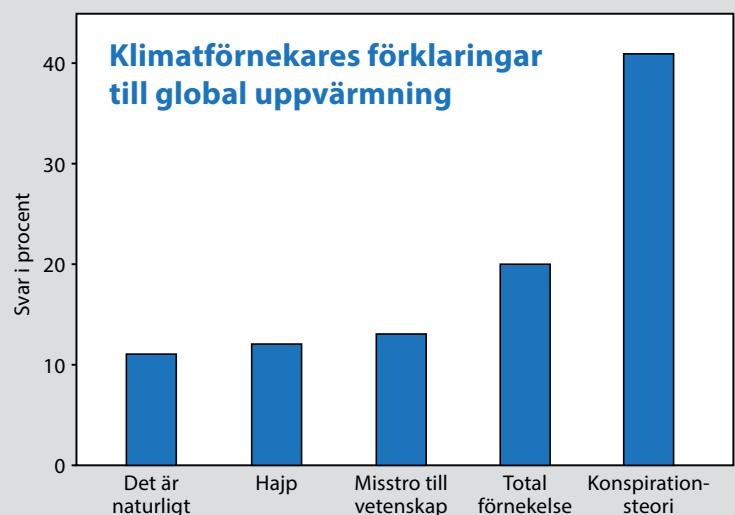
Konspirationsteorier kan användas som ett retoriskt verktyg för att undvika obekväma slutsatser. Retoriken kring klimatförnekelse är fylld av motsägelser, som att temperatur inte kan mätas korrekt samtidigt som det påstås att den globala temperaturen har sjunkit.²⁴ Motsägelser är ett kännetecken hos konspiratoriskt tänkande, men det innebär inte att klimatförnekelse är irrationell – tvärtom är förnekande retorik en effektiv politisk strategi för att försena klimatåtgärder genom att underminera människors tro på styrkan i vetenskapliga bevis.

Sammanfattningsvis åberopar människor selektivt en konspiration bland forskare för att bortförklara vetenskaplig konsensus som inte överensstämmer med deras politiska ideologi – men inte när vetenskaplig konsensus är irrelevant för deras politik.²⁵

Konspirationsteorier kan användas som ett retoriskt grepp för att undvika obekväma slutsatser.

Klimatförnekelse och konspiratoriskt tänkande

Att förneka vetenskaplig konsensus om att människan orsakar global uppvärmning beror ofta på konspiratoriskt tänkande snarare än av en noggrann utvärdering av vetenskapliga fakta och bevis.²⁶ När klimatförnekare ställs inför information om klimatförändringar är deras vanligaste respons av konspiratorisk natur.²⁷ Men klimatförnekelse handlar inte enbart om klimat-konspiratoriska teorier – klimatförnekare är även mer benägna att tro på konspirationer överhuvudtaget.²⁸

Smith & Leiserowitz, 2012

CONSPIR: Det konspiratoriska tänkandets sju egenskaper

Det finns sju egenskaper hos det konspiratoriska tänkandet²⁹, på engelska kan de summeras i akronymen **CONSPIR**:

C	O	N	S	P	I	R
Contradictory	Overriding suspicion	Nefarious Intent	Something Must Be Wrong	Persecuted Victim	Immune to Evidence	Re-interpreting Randomness
						
Själv motsägande	Hyperkritiskt tänkande	Lömska avsikter	Sanningen finns där ute	Förföljda martyrer	Faktaresistent	Förneka slumpen

Själv motsägande

Konspirationsteoretiker kan samtidigt ha flera men själv motsägande uppfattningar. Till exempel att prinsessan Diana blev mördad samtidigt som de tror att hon iscensatte sin egen död.³⁰ Det beror på att konspirationsteoretikernas misstro mot den "officiella" förklaringen är så absolut, att det inte spelar någon roll att de egna argumenten är osammanhängande.

Hyperkritiskt tänkande

Konspiratoriskt tänkande innebär gärna en rent nihilistisk skepsis mot officiella förklaringar.³¹ Denna extrema misstänksamhet gör att allt utesluts som inte passar in i konspirationsteorin.

Lömska avsikter

Motivet bakom vilken påstådd konspiration som helst antas utan undantag vara nedriga och ondskefulla.³¹ I konspirationsteorier har de påstådda konspiratörerna aldrig goda intentioner.

Sanningen finns där ute

Även om konspirationsteoretiker då och då överger en specifik uppfattning som blivit ohållbar, så förändrar det inte den övergripande slutsatsen att "något måste vara fel" och att officiella förklaringar är medvetet vilseledande.^{24,30}

Förföljda martyrer

Konspirationsteoretiker uppfattar och framställer sig själva som offer för organiserad förföljelse.²⁹ På samma gång betraktar de sig som modiga sanningssägare i kampen mot de ondskefulla konspiratorerna. Denna självbild gör konspirationsteoretiker till både offer och hjältar.

Faktaresistent

Konspirationsteorier är till sin natur självbegränsande – bevis som motsäger en konspirationsteori omtolkas till att ytterligare bekräfta den.^{31,32,33} Det gör att ju starkare bevisen är mot en påstådd konspiration, desto mer övertygad blir man om att det handlar om en verklig konspiration.

Förneka slumpen

Den oöverkomliga misstänksamhet som finns i det konspiratoriska tänkandet leder ofta till övertygelsen om att inget sker av en slump.³⁴ Små slumpmässiga företeelser, som ett okrossat fönster i Pentagon efter attacken den 11 september 2001, omtolkas som ett tecken på en konspiration. ("Om ett trafikflygplan flög in i Pentagon, så borde alla fönster vara krossade.")³⁵ Dessa vävs samman till en större komplott.

Konspirationsteoriernas självbegränsande natur innebär att alla fakta som motbevisar teorin kan tolkas som ytterligare bevis för konspirationen. Det innebär att kommunikationsinsatser tydligt behöver anpassas efter målgruppen. Konspirationsteoretiker som omtolkar alla bevis till sin motsats måste bemötas med en annan strategi än de som lyssnar till fakta och bevis. Följande sidor beskriver först kommunikationsstrategier för den stora allmänheten, sedan specifikt för konspirationsteoretiker.

Att skydda allmänheten mot konspirationsteorier

Att minska spridningen av konspirationsteorier

Ett uns förebyggande är värt ett kilo botemedel. Därför är det viktigt att skydda allmänheten från att exponeras för dessa idéer genom att förhindra eller sakta ner spridningen av konspirationsteorier. Till exempel reducerades antalet delningar av konspiratoriska klimatförnekande inlägg på Facebook genom ett enkelt ingripande: att uppmantra människor att ställa fyra frågor om ett innehåll innan de delade det:³⁶

Känner jag till mediaföretaget som publicerat inlägget?

Är inläggets innehåll trovärdigt?

Är skribentens stil i nivå med vad jag förväntar mig av ett professionellt mediaföretag?

Är inlägget politiskt vinklat?

När ansträngningar att motverka spridningen av en konspirationsteori har misslyckats, behöver kommunikatörer använda strategier som minskar konspirationsteoriens inflytande.

Om människor blir medvetna om konspirationsteoriernas undermåliga argumentation, kan de bli mindre sårbara för dem.

Prebunkning

Om människor på förhand är medvetna om att de kan bli vilseledda, kan de bättre stå emot konspiratoriska budskap. Denna process kallas för *inokulering* och *prebunkning* ("förebyggande" debunkning). Inokulering består av två element: en uttalad varning om faran att bli vilseledd och ett tillbakavisande av den felaktiga argumentationen. Prebunkning av antivaccin-konspirationsteorier har visat sig vara mer effektiva än debunkning.³⁷

Fakta- och logikbaserad inokulering har visat sig vara framgångsrik för att prebunka konspirationsteorier om 11 september-attackerna.³⁸ Logikbaserad prebunkning verkar därmed lovande med tanke på det konspiratoriskt tänkandets sju egenskaper. (Minns du CONSPIR?) Om människor blir medvetna om konspirationsteoriernas bakomliggande, bristfälliga resonemang kan de bli mindre sårbara för dem.

Debunkning

Det finns olika sätt att debunka konspirationsteorier. Vissa är mer effektiva bland människor med mindre benägenhet att stödja konspirationsteorier, som universitetsstudenter eller allmänheten i stort.

Faktabaserad debunkning

Faktabaserad debunkning visar att konspirationsteorin är falsk genom att förmedla korrekt information, som i den effektiva debunkningen av konspirationsteorin att USA:s tidigare president Barack Obama inte var född i landet.²¹ Faktabaserad debunkning har även fungerat mot konspirationsteorier kring Israel-Palestina-konflikten.³⁹

Källbaserad och empatibaserad debunkning

Avsikten med källbaserad debunkning är att minska konspirationsteoretikernas trovärdighet. Empatibaserad debunkning lägger istället fokus på konspirationsteoriernas måltavlor. En källbaserad debunkning som förlöjligade de som tror på reptilmänniskor var lika effektiv som faktabaserad debunkning. Men empatibaserad debunkning var mindre framgångsrik mot antisemitiska konspirationsteorier om att dagens judar utsätts för liknande förföljelse som tidiga kristna.⁴¹

Logikbaserad debunkning

Logikbaserade debunkningar påvisar de vilseledande tekniker och bristande resonemang som ger upphov till konspirationsteorier. Att förklara de logiska felsluten i antivaccin-konspirationsteorier har varit lika effektivt som faktabaserad debunkning; så kan konspirationsteorier om läkemedelsindustrin avväpnas genom att peka på att mycket av vaccinforskning har utförts av oberoende och offentligt finansierade vetenskapsmän.⁴⁰

Länkar till faktagranskare

Länkar till en faktagranskande hemsida från ett simulerat facebookflöde motarbetade effektivt en konspirationsteori om att Zikaviruset spridits via genetiskt modifierade myggor, oavsett om flödet fylldes av automatiserade eller användargenererade rättelser.⁴²

Att stärka människor

Konspirationstänkande är sammankopplat med känslor av minskad kontroll och upplevda hot.^{6,7} När människor känner att de tappat kontroll över en situation så ökar deras konspiratoriska tendenser.⁴³ Men det motsatta gäller också: när människor känner sig stärkta så är de mer motståndskraftiga mot konspirationsteorier.

Det finns flera sätt att "medvetet stärka" människor, som att uppmuntra dem till analytiskt tänkande istället för att förlita sig på magkänslan.⁴⁴ Människor är mindre benägna att tro på konspirationsteorier om de påminns om saker i livet som de faktiskt har eller har haft kontroll över.⁴⁵ Allmänhetens förtroende kan förstärkas genom att säkerställa att samhällliga och statliga beslut verkligen följer rättvisa principer och lagliga processer.⁴⁶ Verkligen rättvisa upplevs när myndigheter använder opartiska procedurer för beslutsfattande. Människor accepterar ett ofördelaktigt utfall om de uppfattar att besluten grundas på en riktig och rättvis juridisk process.^{47,48}

Hur man samtalar men en konspirationsteoretiker

Debunkning av konspirationsteorier kan vara effektivt för allmänheten i stort. Men det är betydligt svårare att bemöta inbitna konspirationsteoretiker. Istället för att utgå från fakta och bevis, formas konspirationsteoretikernas åsikter efter redan fastslagna övertygelse, där varje ny övertygelse används enbart för att bekräfta vad man redan tror.⁴⁹ Det medför att när en konspirationsteoretiker stöter på debunkningar på sociala medier blir effekten snarast motsatt: de kommenterar och gillar konspiratoriskt innehåll inom den egna "ekokammaren" ännu mer – debunkning förstärker deras konspiratoriska interagerande.⁵⁰

Konspirationsteoretiker har även ett oproportionerligt inflytande i relation till deras antal. En analys av mer än två miljoner kommentarer i Reddittråden r/conspiracy visade att medan endast 5 % av innehållsskaparna visade tecken på konspiratoriskt tänkande så stod de för 64 % av samtliga kommentarer. Den mest aktiva konspirationsteoretikern skrev 896 337 ord, vilket är dubbelt så mycket som hela Sagan om Ringen-trilogin.⁵¹

Konspirationsteorier är ett oundvikligt inslag inom politisk extremism.^{52,53} Forskning om avradikalisering kan därför ge användbara insikter i hur man möjligen kan nå en konspirationsteoretiker.

Betrodda budbärare

Budskap från före detta medlemmar av extremistiska rörelser ("avhoppare") bedöms mer positivt och har en större effekt än information från andra källor.⁵⁴

Visa empati

De tillvägagångssätt som används ska vara empatiska och försöka bygga upp förståelse mellan parterna. Eftersom målet är att utveckla konspirationsteoretikerns öppenhet måste den som kommunicerar leva som den lär.⁵⁵

Bekräfta kritiskt tänkande

Konspirationsteoretiker anser sig vara kritiska tänkare som inte låter sig luras av officiella förklaringar. Den uppfattningen kan man dra nytta av genom att först bekräfta vikten av kritiskt tänkande, för att sedan omdirigera den inställningen till en mer kritisk analys av konspirationsteorin.⁵⁶

Undvik förlöjligande

Att förlöjliga eller aggressivt dekonstruera en konspirationsteori, eller att fokusera på att "vinna" argumentationen, riskerar ett automatiskt avfärdande.⁵⁴ Notera dock att förlöjligande har visat sig fungera för allmänheten i stort.⁴¹

Ett sista varningens ord

Analysera målgruppen innan du börjar debunka. Till exempel har den amerikanska regeringens försök att debunka "konspirationsteorier" upprepade gånger fått baktändning, främst i muslimska länder. Som det misslyckade försöket att förklara frånan av massförstörelsevapen i Irak efter invasionen 2003, med hänvisning till Iraks historia av mörkläggningar. Ett mer produktivt tillvägagångssätt hade varit att fokusera på den amerikanska regeringens brist på tillförlitlig information.⁵⁷

Det är också viktigt att komma ihåg att riktiga konspirationer faktiskt existerar. Men det konspiratoriska tänkandet (CONSPIR) lyckas sällan avslöja faktiska konspirationer. Snarare är sunt förnuft, kritiskt tänkande, rimlig skepsis, fakta och bevis, och intellektuell konsekvens de nödvändiga ingredienserna för att avslöja riktiga försök till att vilseleda allmänheten.

Referenser

- Laine, E. E., & Parakkal, R. (2017). National security, personal insecurity, and political conspiracies: The persistence of Americans' beliefs in 9/11 conspiracy theories. *IUP Journal of International Relations*, 11(3), 16–41.
- CBS poll (2009). <https://www.cbsnews.com/news/cbs-poll-jfk-conspiracy-lives/>
- Jolley, D., & Douglas, K. M. (2013). The social consequences of conspiracism: Exposure to conspiracy theories decreases intentions to engage in politics and to reduce one's carbon footprint. *British Journal of Psychology*, 105, 35–56. doi:10.1111/bjop.12018
- Lewandowsky, S., Lloyd, E. A., & Brophy, S. (2018). When THUNCGing Trumps thinking: What distant alternative worlds can tell us about the real world. *Argumenta*, 3, 217–231. doi:10.23811/52.arg2017.lew.llo.bro
- Douglas, K., Sutton, R., Cichocka, A., Ang, J., Deravi, F., Uscinski, J., & Nefes, T. (2019). Why do people adopt conspiracy theories, how are they communicated, and what are their risks? Centre for Research; Evidence on Security Threats. Retrieved from <https://crestresearch.ac.uk/resources/conspiracy-theories-douglas-full-report/>
- Uscinski, J. E., & Parent, J. M. (2014). *American conspiracy theories*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Nefes, T. S. (2014). Rationale of conspiracy theorizing: Who shot the president Chen Shui-bian? *Rationality and Society*, 26, 373–394. doi:10.1177/1043463113519069
- Franks, B., Bangertner, A., & Bauer, M. W. (2013). Conspiracy theories as quasi-religious mentality: An integrated account from cognitive science, social representations theory, and frame theory. *Frontiers in Psychology*, 4. doi:10.3389/fpsyg.2013.00424
- Leman, P. J., & Cinnirella, M. (2007). A major event has a major cause: Evidence for the role of heuristics in reasoning about conspiracy theories. *Social Psychological Review*, 9, 18–28.
- Kovic, M., & Fuchslin, T. (2018). Probability and conspiratorial thinking. *Applied Cognitive Psychology*, 32, 390–400. doi:10.1002/acp.3408
- Sapountzis, A., & Condor, S. (2013). Conspiracy accounts as intergroup theories: Challenging dominant understandings of social power and political legitimacy. *Political Psychology*, 34, 731–752. doi:10.1111/pops.12015
- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31, 211–36. doi:10.1257/jep.31.2.211
- Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. *Science*, 359, 1146–1151. doi:10.1126/science.aap9559
- Shao, C., Ciampaglia, G. L., Varol, O., Yang, K.-C., Flammini, A., & Menczer, F. (2018). The spread of low-credibility content by social bots. *Nature Communications*, 9, 4787. doi:10.1038/s41467-018-06930-7
- Bessi, A., Coletto, M., Devescu, G. A., Scala, A., Caldarelli, G., & Quattrociocchi, W. (2015). Science vs conspiracy: Collective narratives in the age of misinformation. *PLOS ONE*, 10, e0118093. doi:10.1371/journal.pone.0118093
- Wood, M. J. (2018). Propagating and debunking conspiracy theories on Twitter during the 2015–2016 Zika virus outbreak. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21, 485–490. doi:10.1089/cyber.2017.0669
- Einstein, K. L., & Glick, D. M. (2015). Do I think BLS data are BS? The consequences of conspiracy theories. *Political Behavior*, 37, 679–701. doi:10.1007/s11109-014-9287-z
- Jolley, D., Meleady, R., & Douglas, K. M. (2019). Exposure to intergroup conspiracy theories promotes prejudice which spreads across groups. *British Journal of Psychology*. doi:10.1111/bjop.12385
- Raab, M. H., Auer, N., Ortlieb, S. A., & Carbon, C.-C. (2013). The Sarrazin effect: The presence of absurd statements in conspiracy theories makes canonical information less plausible. *Frontiers in Psychology*, 4, 453. doi:10.3389/fpsyg.2013.00453
- van der Linden, S. (2015). The conspiracy-effect: Exposure to conspiracy theories (about global warming) decreases pro-social behavior and science acceptance. *Personality and Individual Differences*, 87, 171–173. doi:10.1016/j.paid.2015.07.045
- Warner, B. R., & Neville-Shepard, R. (2014). Echoes of a conspiracy: Birthers, truthers, and the cultivation of extremism. *Communication Quarterly*, 62, 1–17. doi:10.1080/01463373.2013.822407
- Avramov, K. (2018). By another way of deception: The use of conspiracy theories as a foreign policy tool in the arsenal of the hybrid warfare. *Information & Security: An International Journal*, 39, 151–161. doi:10.11610/isij.3913
- Yablokov, I. (2015). Conspiracy theories as a Russian public diplomacy tool: The case of Russia Today (RT). *Politics*, 35, 301–315. doi:10.1111/1467-9256.12097
- Lewandowsky, S., Cook, J., & Lloyd, E. (2016). The "Alice in Wonderland" mechanics of the rejection of (climate) science: Simulating coherence by conspiracism. *Synthese*, 195, 175–196. doi:10.1007/s11229-016-1198-6
- Lewandowsky, S. (2020). Hannah Arendt and the contemporary social construction of conspiracy theorists. Manuscript Submitted for Publication.
- Uscinski, J. E., Douglas, K., & Lewandowsky, S. (2017). Climate Change Conspiracy Theories. *Oxford Encyclopedia of Climate Change*. doi:10.1093/acrefore/9780190228620.013.328
- Smith, N., & Leiserowitz, A. (2012). The rise of global warming skepticism: Exploring affective image associations in the United States over time. *Risk Analysis: An International Journal*, 32(6), 1021–1032.
- Lewandowsky, S., Gignac, G. E., & Oberauer, K. (2013). The role of conspiracist ideation and worldviews in predicting rejection of science. *PLOS ONE*, 8, e75637. doi:10.1371/journal.pone.0075637
- Lewandowsky, S., Cook, J., Oberauer, K., Brophy, S., Lloyd, E. A., & Marriott, M. (2015). Recurrent fury: Conspiratorial discourse in the blogosphere triggered by research on the role of conspiracist ideation in climate denial. *Journal of Social and Political Psychology*, 3, 142–178. doi:10.1093/eurpub/ckn139
- Wood, M. J., Douglas, K. M., & Sutton, R. M. (2012). Dead and alive: Beliefs in contradictory conspiracy theories. *Social Psychological and Personality Science*, 3, 767–773. doi:10.1177/1948550611434786
- Keeley, B. L. (1999). Of conspiracy theories. *The Journal of Philosophy*, 96, 109–126. doi:10.2307/2564659
- Bale, J. M. (2007). Political paranoia v. political realism: On distinguishing between bogus conspiracy theories and genuine conspiratorial politics. *Patterns of Prejudice*, 41, 45–60. doi:10.1080/00313220601118751
- Sunstein, C. R., & Vermeule, A. (2009). Conspiracy theories: Causes and cures. *Journal of Political Philosophy*, 17, 202–227. doi:10.1111/j.1467-9760.2008.00325.x
- Barkun, M. (2003). *A culture of conspiracy: Apocalyptic visions in contemporary America*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Swami, V., Chamorro-Premuzic, T., & Furnham, A. (2010). Unanswered questions: A preliminary investigation of personality and individual difference predictors of 9/11 conspiracist beliefs. *Applied Cognitive Psychology*, 24(6), 749–761.
- Lutzke, L., Drummond, C., Slovic, P., & Árvai, J. (2019). Priming critical thinking: Simple interventions limit the influence of fake news about climate change on Facebook. *Global Environmental Change*, 58, 101964. doi:10.1016/j.gloenvcha.2019.101964
- Jolley, D., & Douglas, K. M. (2017). Prevention is better than cure: Addressing anti-vaccine conspiracy theories. *Journal of Applied Social Psychology*, 47, 459–469. doi:10.1111/jasp.12453
- Banas, J. A., & Miller, G. (2013). Inducing resistance to conspiracy theory propaganda: Testing inoculation and metainoculation strategies. *Human Communication Research*, 39, 184–207. doi:10.1111/hcre.12000
- Nyhan, B., & Zeitzoff, T. (2017). Fighting the past: Perceptions of control, historical misperceptions, and corrective information in the Israeli-Palestinian conflict. *Political Psychology*, 39, 611–630. doi:10.1111/pops.12449
- Schmid, P., & Betsch, C. (2019). Effective strategies for rebutting science denialism in public discussions. *Nature Human Behavior*, 3, 931–939. doi:10.1038/s41562-019-0632-4
- Orosz, G., Krekó, P., Paskuj, B., Tóth-Király, I., Böthe, B., & Roland-Lévy, C. (2016). Changing conspiracy beliefs through rationality and ridiculing. *Frontiers in Psychology*, 7, 1525. doi:10.3389/fpsyg.2016.01525
- Bode, L., & Vraga, E. K. (2018). See something, say something: Correction of global health misinformation on social media. *Health Communication*, 33, 1131–1140. doi:10.1080/10410236.2017.1331312
- Whitson, J. A., & Galinsky, A. D. (2008). Lacking control increases illusory pattern perception. *Science*, 322, 115–117. doi:10.1126/science.1159845
- Swami, V., Voracek, M., Stieger, S., Tran, U. S., & Furnham, A. (2014). Analytic thinking reduces belief in conspiracy theories. *Cognition*, 133, 572–585. doi:10.1016/j.cognition.2014.08.006
- van Prooijen, J., & Acker, M. (2015). The influence of control on belief in conspiracy theories: Conceptual and applied extensions. *Applied Cognitive Psychology*, 29, 753–761. doi:10.1002/acp.3161
- van Prooijen, J.-W. (2018). Empowerment as a tool to reduce belief in conspiracy theories. In *Conspiracy theories and the people who believe them* (pp. 432–442). Oxford University Press. doi:10.1093/oso/9780190844073.003.0030
- Quintanilla, V. D., & Yontz, M. A. (2018). Human-Centered Civil Justice Design: Procedural Justice and Process Value Pluralism. *Tulsa L. Rev.*, 54, 113.
- Tyler, T. R. (1987). Conditions leading to value-expressive effects in judgments of procedural justice: A test of four models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 333–344. doi:10.1037/0022-3514.52.2.333
- Goertzel, T. (1994). Belief in conspiracy theories. *Political Psychology*, 15, 731–742. doi:10.2307/3791630
- Zollo, F., Bessi, A., Del Vicario, M., Scala, A., Caldarelli, G., Shekhtman, K., Havlin, S., Quattrociocchi, W. (2017). Debunking in a world of tribes. *PLOS ONE*, 12, e0181821. doi:10.1371/journal.pone.0181821
- Klein, C., Clutton, P., & Polito, V. (2018). Topic modeling reveals distinct interests within an online conspiracy forum. *Frontiers in Psychology*, 9. doi:10.3389/fpsyg.2018.00189
- Kundnani, A. (2012). Blind spot—security narratives and far-right violence. *Security and Human Rights*, 23, 129–146.
- van Prooijen, J.-W., Krouwel, A. P. M., & Pollet, T. V. (2015). Political extremism predicts belief in conspiracy theories. *Social Psychological and Personality Science*, 6, 570–578. doi:10.1177/1948550614567356
- Schmitt, J. B., Rieger, D., Ernst, J., & Roth, H.-J. (2018). Critical media literacy and Islamist online propaganda: The feasibility, applicability and impact of three learning arrangements. *International Journal of Conflict and Violence*, 12, 1–19. doi:10.4119/UNIBI/ijcv.642
- Ponsot, A. S., Autixier, C., & Madriaza, P. (2018). Factors facilitating the successful implementation of a prevention of violent radicalization intervention as identified by front-line practitioners. *Journal for Deradicalization*, 1(6), 1–33.
- Voogt, S. (2017). Countering far-right recruitment online: CAPE's practitioner experience. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 12, 34–46. doi:10.1080/18335330.2016.1215510
- Aistrophe, T. (2016). *Conspiracy theory and American foreign policy*. Manchester University Press. doi:10.7228/manchester/9780719099199.001.0001

Konspirationsteorier försöker förklara händelser som mäktiga människors hemliga komplotter. Konspirationsteorier stöds sällan av fakta och bevis, likväl frodas de. Konspirationsteorier skadar samhället på många sätt. För att minska dessa skadliga effekter förklarar Konspirationsteorier – En handbok varför konspirationsteorier är så populära, hur du identifierar egenskaper hos konspiratoriskt tänkande, och effektiva strategier för att bemöta dem.

